Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2026–2027

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2026 (suppletoire begroting september)

Nr. 2 **MEMORIE VAN TOELICHTING**

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2026 wijzigingen aan te brengen in:
de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur;
de begrotingsstaat inzake het agentschap NVWA van dit ministerie;
de begrotingsstaat voor het begrotingsfonds Diergezondheidsfonds.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,

J.Van Essen

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

Tabel 1 Ondergrenzen conform RBV

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 en < 1000	5	10
=> 1000	10	20

2 Beleid

2.1 Overzicht belangrijkste uitgaven- en ontvangstenmutaties

Tabel 2 Overzicht belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2026 (suppletoire begroting september) (bedragen x € 1.000)

		Uitgaven 2026
Vastgestelde begroting 2026		4.263.755
Stand 1e suppletoire begroting 2026		4.029.902
Belangrijkste suppletoire mutaties	**Artikelnummer**	
1) Kasschuif Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem)	21	– 180.749
2) Kasschuif Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting (Lbv-plus)	21	– 81.200
3) Kasschuif projecten mestbeleid	21	– 55.521
4) Compensatie Ecoregeling	21	– 50.000
5) Decentrale uitkeringen provincies	22	– 41.665
6) Kasschuif Landelijke verplaatsingsregeling veehouderijen met piekbelasting (Lvvp)	21	– 38.650
7) Kasschuif SWiG-regeling	21	– 35.454
8) Overige mutaties		– 194.770
Stand suppletoire begroting september 2026		**3.351.893**

Tabel 3 Overzicht belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2026 (suppletoire begroting september) (bedragen x € 1.000)

		Ontvangsten 2026
Vastgestelde begroting 2026		104.163
Stand 1e suppletoire begroting 2026		219.596
Belangrijkste suppletoire mutaties	**Artikelnummer**	
1) Terugontvangsten Subsidie Warmte-infrastructuur Glastuinbouw (SWiG)	21	9.430
2) Overige mutaties		1.594
Stand suppletoire begroting september 2026		**230.620**

Toelichting
Uitgaven
Kasschuif Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem)
Er wordt € 180,7 mln. voor de Sem doorgeschoven naar 2029. Vanwege relatief weinig inschrijvingen tot nu toe, wordt de openstellingsperiode van deze regeling verlengd zodat boeren het nieuwe stikstofpakket kunnen meewegen in hun beslissing om deel te nemen.

Kasschuif Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting (Lbv-plus)
Er wordt € 81,2 mln. doorgeschoven voor de Lbv-plus zodat er voldoende

middelen in 2027, 2028 en 2029 beschikbaar zijn om de aangegane verplichtingen te kunnen voldoen. Ondernemers vragen veelal later dan verwacht hun tweede deelbetaling aan waardoor deze pas later in de tijd kan worden uitbetaald door de RVO.

Kasschuif projecten mestbeleid
Er vindt een kasschuif plaats van € 55,5 mln. voor projecten mestbeleid. Het betreft onder andere middelen voor het 8e actieprogramma Nitraatrichtlijn dat is vertraagd (van 1-1-2026 naar 1-7-2027). Omdat mestbeleid wordt gefinancierd op basis van actieprogramma's en de huidige middelen ter beschikking zijn gesteld tot en met 2029, worden deze middelen doorgeschoven naar 2030 en 2031.

Compensatie Eco-regeling
Er wordt € 50,0 mln. overgeboekt naar het Provinciefonds om de provincies te compenseren voor budget dat vanuit een provinciale Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) regeling (te weten het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer) naar een landelijke GLB regeling (de Eco-regeling) is verschoven.

Decentrale uitkeringen provincies
Vanaf het opdrachtenbudget Natuur en biodiversiteit op land worden verschillende decentrale uitkeringen (DU's) naar het Provinciefonds overgemaakt van in totaal € 41,7 mln. Het betreft DU's voor:
- Natuurbeheer (€ 16,0 mln.) in verband met sterk gestegen kosten van het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL).
- Bosrevitaliseringsmaatregelen (€ 8,0 mln.) voor het revitaliseren van bossen in Nederland die onder druk staan door droogte en verzuring.
- Intensivering aanpak invasieve exoten (€ 7,9 mln.) waaronder de aanpak van invasieve waterplanten.
- Natuurbrandpreventie en -mitigatie (€ 5,2 mln) voor maatregelen die bijdragen aan het voorkomen en beperken van natuurbranden.
- Uitvoering van de Landelijke Agenda Wolf (€ 3,2 mln.).
- Vismigratierivier Kornwerderzand (€ 1,2 mln.).

Kasschuif Landelijke verplaatsingsregeling veehouderijen met piekbelasting (Lvvp)
Er wordt € 38,7 mln. doorgeschoven naar latere jaren voor de Lvvp. Deze regeling staat open tot eind 2027. Door uitdagingen in de uitvoering van de Lvvp zijn er in 2026 minder beschikkingen afgegeven dan voorheen voorzien. Verwacht wordt dat dit in de loop van het jaar verbetert. Het grootste deel van de beschikkingen zal naar verwachting echter in 2027 en 2028 worden afgegeven.

Kasschuif SWiG-regeling
Voor de regeling Subsidie Warmte-infrastructuur Glastuinbouw (SWiG) wordt € 35,5 mln. doorgeschoven naar latere jaren. De warmte-infrastructuurprojecten hebben te maken met lange voorbereidingstijden en vertragingen, onder andere veroorzaakt door de afhankelijkheid van warmtebronnen, door vergunningsprocessen en door onzekerheid over mogelijke beprijzing van de glastuinbouw. Daardoor zijn nieuwe aanvragen vertraagd. Het openstellingsbudget voor 2026 is voor ruim de helft benut en de verwachting is dat aanvragen doorschuiven naar latere jaren.

Ontvangsten
Terugontvangsten Subsidie Warmte-infrastructuur Glastuinbouw (SWiG)
Er wordt € 9,4 mln. terugontvangen van een eerdere openstelling van de SWiG-regeling. De kasuitgaven van de SWIG wordt gelijkelijk opgehoogd.

3 Beleidsartikelen

3.1 Artikel 21: Land- en tuinbouw

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 21 Land- en tuinbouw (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**1.466.888**	**– 824.574**	**642.314**
	Uitgaven	**1.480.113**	**– 502.803**	**977.310**
21.1	**Agrarisch ondernemerschap**	**227.813**	**– 45.047**	**182.766**
	Subsidies (regelingen)	*123.757*	*– 35.701*	*88.056*
	Verdienvermogen	123.757	– 35.701	88.056
	Garanties	*1.805*	*0*	*1.805*
	Verliesdeclaraties borgstellingskrediet	1.805	0	1.805
	(Schade)vergoeding	*8.506*	*– 4.000*	*4.506*
	PAS-melders	8.506	– 4.000	4.506
	Opdrachten	*6.172*	*– 2.400*	*3.772*
	Verdienvermogen	6.172	– 2.400	3.772
	Bijdrage aan agentschappen	*34.046*	*– 2.946*	*31.100*
	Rijksvastgoedbedrijf t.b.v. Nationale Grondbank	34.046	– 2.946	31.100
	Storting/onttrekking begrotingsreserve	*53.527*	*0*	*53.527*
	Storting begrotingsreserve apurement	52.500	0	52.500
	Storting begrotingsreserve borgstellingskrediet	1.027	0	1.027
21.2	**Agroketens**	**1.103.787**	**– 396.579**	**707.208**
	Subsidies (regelingen)	*1.012.067*	*– 371.544*	*640.523*
	Veehouderij en dierlijke ketens	30.499	– 1.274	29.225
	Glastuinbouw	99.777	– 44.922	54.855
	Plantaardige ketens	26.608	– 14.354	12.254
	Vrijwillige beëindiging, verplaatsing en extensivering	838.183	– 300.599	537.584
	Doelsturing	17.000	– 10.395	6.605
	Leningen	*63.112*	*– 15.000*	*48.112*
	Investeringsfonds Duurzame Landbouw	40.000	0	40.000
	Overige leningen	23.112	– 15.000	8.112
	Opdrachten	*11.018*	*– 9.410*	*1.608*
	Plantaardige ketens	1.500	0	1.500
	Doelsturing	9.518	– 9.410	108
	Bijdrage aan ZBO's/RWT's	*16.543*	*422*	*16.965*
	College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden	4.941	64	5.005
	Raad voor de Plantenrassen	1.174	26	1.200
	Keuringsdiensten	10.428	332	10.760
	Bijdrage aan medeoverheden	*1.047*	*– 1.047*	*0*
	Specifieke uitkeringen	1.047	– 1.047	0
21.3	**Mestbeleid**	**74.945**	**– 57.113**	**17.832**
	Subsidies (regelingen)	*74.945*	*– 57.113*	*17.832*
	Aanpak mestmarkt	74.945	– 57.113	17.832
21.4	**Diergezondheid en dierenwelzijn**	**48.470**	**– 2.459**	**46.011**
	Subsidies (regelingen)	*5.592*	*2.646*	*8.238*
	Dierenwelzijn	5.592	2.646	8.238

Tabel 4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 21 Land- en tuinbouw (bedragen x € 1.000)				
		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
	Opdrachten	*29.134*	*– 5.148*	*23.986*
	Diergezondheid	7.549	– 1.263	6.286
	Dierenwelzijn	21.585	– 3.885	17.700
	Bijdrage aan ZBO's/RWT's	*2.554*	*43*	*2.597*
	Centrale Commissie Dierproeven	2.554	43	2.597
	Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken	*11.190*	*0*	*11.190*
	Diergezondheidsfonds	11.190	0	11.190
21.5	**Voedselbeleid**	**25.098**	**– 1.605**	**23.493**
	Subsidies (regelingen)	*7.015*	*– 111*	*6.904*
	Integraal voedselbeleid	7.015	– 111	6.904
	Opdrachten	*6.767*	*– 394*	*6.373*
	Integraal voedselbeleid	6.767	– 394	6.373
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*11.316*	*– 1.100*	*10.216*
	FAO en overige contributies	11.316	– 1.100	10.216
	Ontvangsten	**59.680**	**11.724**	**71.404**

Tabel 5 Uitsplitsing ontvangsten artikel 21 Land- en tuinbouw (bedragen x € 1.000)				
		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Ontvangsten**	**59.680**	**11.724**	**71.404**
21.1	**Agrarisch ondernemerschap**	**39.758**	**794**	**40.552**
	Ontvangsten	*39.758*	*794*	*40.552*
	Ontvangsten ZBO's/RWT's	2.300	0	2.300
	Provisies borgstellingskrediet	1.800	0	1.800
	Onttrekking begrotingsreserve borgstellingskrediet	25.000	0	25.000
	Onttrekking begrotingsreserve landbouw	0	700	700
	Verkoop gronden Nationale Grondbank	5.000	94	5.094
	Overige ontvangsten	5.658	0	5.658
21.2	**Agroketens**	**513**	**10.930**	**11.443**
	Ontvangsten	*513*	*10.930*	*11.443*
	Terugontvangen subsidievoorschotten	0	10.930	10.930
	Overige ontvangsten	513	0	513
21.3	**Mestbeleid**	**6.709**	**0**	**6.709**
	Ontvangsten	*6.709*	*0*	*6.709*
	Monitoring en handhaving mestbeleid	6.709	0	6.709
21.4	**Diergezondheid en dierenwelzijn**	**12.700**	**0**	**12.700**
	Ontvangsten	*12.700*	*0*	*12.700*
	Identificatie en Registratie	6.300	0	6.300
	Ontvangsten ZBO's/RWT's	500	0	500
	Overige ontvangsten	5.900	0	5.900

Toelichting

Veplichtingen
Het verplichtingenbudget neemt af met € 824,6 mln. Het grootste deel van de verplichtingenmutaties is gelijk aan de kasmutaties die onder Uitgaven worden toegelicht. De grootste verplichtingenmutaties (die tevens groter zijn dan de bijbehorende kasmutaties) betreffen:

– de Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem). Voor de Sem wordt € 584,3 mln. aan verplichtingenbudget doorgeschoven naar 2027. Gedurende de eerste weken van de openstelling zijn nog relatief weinig inschrijvingen ontvangen. De openstellingsperiode wordt verlengd zodat boeren ook het nieuwe stikstofpakket kunnen meewegen in hun beslissing al dan niet in te schrijven voor de Sem. Na de subsidiebeschikking ontvangen deelnemers drie jaar lang een subsidiebedrag. Het totaal aan kasuitgaven dat wordt doorgeschoven is daarom aanzienlijk kleiner dan de verplichtingenschuif.
– de regeling Subsidie Warmte-infrastructuur Glastuinbouw (SWiG). Voor de SWiG wordt € 48,0 mln. aan verplichtingenruimte doorgeschoven naar latere jaren. Het openstellingsbudget voor 2026 is voor ruim de helft benut en de verwachting is dat aanvragen doorschuiven naar latere jaren.
– de Landelijke vrijwillige beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Vbr). Voor de Vbr wordt € 20,0 mln. aan verplichtingenruimte doorgeschoven naar 2027. De openstelling van de regeling is later dan voorzien. Verwacht wordt dat de eerste subsidiebeschikkingen begin 2027 zullen worden afgegeven.

Uitgaven
21.1 Agrarisch Ondernemerschap

Subsidies

Verdienvermogen
Het subsidiebudget voor Verdienvermogen wordt met € 35,7 mln. verlaagd. Dit is de som van enkele verhogingen en verlagingen. De twee grootste onderliggende mutaties worden hier toegelicht.

– Er wordt € 50,0 mln. overgeboekt naar het Provinciefonds om de provincies te compenseren voor budget dat vanuit een provinciale Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) regeling (te weten het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer) naar een landelijke GLB regeling (de Eco-regeling) is verschoven.
– Er wordt daarnaast € 15,0 mln. toegevoegd voor de Subsidieregeling Emissieloze Landbouwwerktuigen (SEL) omdat deze regeling ruim is overtekend. Dit bedrag is reeds bij Nota van Wijziging op de 1e suppletoire begroting aan de begroting toegevoegd en wordt hierbij op het juiste instrument geplaatst.

21.2 Agroketens
Subsidies
Glastuinbouw
Het subsidiebudget voor Glastuinbouw wordt verlaagd met € 44,9 mln. Het betreft voornamelijk kasschuiven waarvan de grootste twee hieronder worden toegelicht.

– Voor de regeling Subsidie Warmte-infrastructuur Glastuinbouw (SWiG) wordt € 35,5 mln. doorgeschoven naar latere jaren. De warmte-infrastructuurprojecten hebben te maken met lange voorbereidingstijden en vertragingen, onder andere veroorzaakt door de afhankelijkheid van warmtebronnen, door vergunningsprocessen en door onzekerheid over mogelijke beprijzing van de glastuinbouw. Daardoor zijn nieuwe aanvragen vertraagd. Het open-

stellingsbudget voor 2026 is voor ruim de helft benut en de verwachting is dat aanvragen doorschuiven naar latere jaren. Daarnaast wordt € 9,4 mln. aan de regeling toegevoegd. Het betreft terugontvangsten uit eerdere jaren.
– Voor de EG-regeling wordt € 21,4 mln. doorgeschoven naar latere jaren. Door de vertraagde openstelling van de vernieuwde EG regeling worden minder kasuitgaven verwacht in 2026. Tevens wordt na een aantal jaren met hoge uitputting nu een aantal jaren met gelijkmatiger uitputting verwacht. Veel technieken waarvoor de regeling gebruikt kan worden, zijn inmiddels breed in de sector geïmplementeerd.

Plantaardige ketens
Het subsidiebudget voor Plantaardige ketens wordt verlaagd met € 14,4 mln. De grootste mutaties betreffen het doorschuiven naar latere jaren van € 7,4 mln. voor de regeling Vergroten afzet van biologische landbouwproducten (Vabiola) en het doorschuiven van € 5,2 mln. voor plantgezondheid en het vergroten van het aanbod aan duurzamere gewasbeschermingsmiddelen. Deze mutaties worden hieronder verder toegelicht.
– De regeling Vabiola wordt in totaal vier keer opengesteld (2026-2029). Bij de eerste openstelling in 2026 bleek de regeling al snel en ruimschoots overtekend. Naar aanleiding van het amendement Bromet en Grinwis (Kamerstuk 36 800 XIV, nr. 29) is het plafond voor de eerste openstelling verhoogd met € 8,0 mln tot € 11,7 mln. Deze kasschuif zet het budget voor de vier openstellingen plus de ophoging in het juiste ritme.
– Er wordt € 3,0 mln. voor het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) op verzoek van het Ctgb in een ander kasritme geplaatst. Het betreft middelen bedoeld voor de uitvoering van het amendement lid Podt en lid Bromet (TK 36800-XIV-21) dat beoogt om met extra middelen voor menskracht bij het Ctgb de beschikbaarheid van biologische gewasbeschermingsmiddelen te versnellen en te vergroten. Voor de uitvoering van het praktijkprogramma plantgezondheid door LTO naar aanleiding van het amendement Flach (TK 36800-XIV-22) wordt € 2,2 mln. doorgeschoven in verband met onvoldoende personele capaciteit bij LTO in 2026.

Vrijwillige beëindiging, verplaatsing en extensivering
Het subsidiebudget voor Vrijwillige beëindiging, verplaatsing en extensivering wordt verlaagd met € 300,6 mln. Het betreft drie grote kasschuiven op de volgende regelingen: Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem), de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting (Lbv-plus) en de Landelijke verplaatsingsregeling veehouderijen met piekbelasting (Lvvp).
– Er wordt € 180,7 mln. voor de Sem doorgeschoven naar 2029. De openstellingsperiode van deze regeling is verlengd zodat boeren het nieuwe stikstofpakket kunnen meewegen in hun beslissing om deel te nemen.
– Er wordt € 81,2 mln. doorgeschoven voor de Lbv-plus zodat er voldoende middelen in 2027, 2028 en 2029 beschikbaar zijn om de aangegane verplichtingen te kunnen voldoen. Ondernemers vragen veelal later dan verwacht hun tweede deelbetaling aan waardoor deze pas later in de tijd kan worden uitbetaald door de RVO.
– Er wordt € 38,7 mln. doorgeschoven voor de Lvvp. Deze regeling staat open tot eind 2027. Door uitdagingen in de uitvoering van de Lvvp zijn er in 2026 minder beschikkingen afgegeven dan voorheen voorzien, verwacht wordt dat dit in de loop van het jaar verbetert. Het grootste deel van de beschikkingen zal naar ver-

wachting echter in 2027 en 2028 worden afgegeven.

Doelsturing
Het subsidiebudget voor Doelsturing wordt verlaagd met € 10,4 mln. Vanwege uitstel van het 8e actieprogramma Nitraatrichtlijn is het ingroeipad doelsturing waterkwaliteit vertraagd, waardoor niet alle middelen in 2026 worden uitgegeven en € 7,5 mln. wordt doorgeschoven naar 2030. Pas na vaststelling van het 8e actieprogramma kan doelsturing waterkwaliteit volledig in de sector worden doorgevoerd. In 2026 is sprake van een aanloopperiode waarbij op grote schaal wordt gestart met metingen (conform motie Grinwis c.s., TK 33 037 nr. 631). Daarnaast wordt door bestuurlijke vertraging € 2,5 mln. van de voor doelsturing gereserveerde middelen niet meer uitgegeven.

Leningen
Overige leningen
Het budget onder Overige leningen wordt verlaagd met € 15,0 mln. Het betreft budget voor de ophoging van de SEL dat wordt overgeheveld naar het juiste instrument (zie de toelichting hierboven onder 21.1 Agrarisch Ondernemerschap, subsidiebudget Verdienvermogen).

21.3 Mestbeleid
Subsidies
Aanpak mestmarkt
Het subsidiebudget Aanpak mestmarkt wordt met € 57,1 mln. verlaagd. De belangrijkste onderliggende mutatie betreft een kasschuif van € 55,5 mln. voor projecten mestbeleid. Het betreft onder andere middelen (€ 28,5 mln). voor het 8e actieprogramma Nitraatrichtlijn dat is vertraagd (van 1-1-2026 naar 1-7-2027). Omdat mestbeleid wordt gefinancierd op basis van actieprogramma's en de huidige middelen ter beschikking zijn gesteld tot en met 2029, worden deze middelen doorgeschoven naar 2030 en 2031. Verder betreft de kasschuif middelen voor RENURE (€ 12,5 mln.) en mestvergisting (€ 11 mln.). Het grootste deel van deze middelen is toegevoegd bij 1e suppletoire begroting en de Nota van Wijziging hierop. Met de recente toelating van RENURE en de beschikbare extra middelen zal zowel de productie van RENURE-producten als mestvergisting verder worden gestimuleerd. Hiervoor worden momenteel regelingen uitgewerkt. Gezien de doorlooptijd van dit proces zullen de middelen pas vanaf 2027 uitgegeven worden.

Ontvangsten
21.2 Agroketens
Terugontvangen subsidievoorschotten
Het ontvangstenbudget onder Agroketens wordt opgehoogd met € 10,9 mln. Het betreft € 9,4 mln. terugontvangsten van een eerdere openstelling van de SWiG-regeling en € 1,5 mln. terugontvangsten van een eerdere openstelling van de EG-regeling. Voor beide regelingen worden de kasuitgaven gelijkelijk opgehoogd.

3.2 Artikel 22: Natuur, visserij en landelijk gebied

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 22 Natuur, visserij en landelijk gebied (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**1.150.815**	**– 105.582**	**1.045.233**
	Uitgaven	**1.069.576**	**– 99.347**	**970.229**
22.1	**Natuur en biodiversiteit**	**444.681**	**– 54.255**	**390.426**
	Subsidies (regelingen)	*163.331*	*– 18.432*	*144.899*
	Natuur en biodiversiteit op land	157.674	– 18.027	139.647
	Natuur en biodiversiteit grote wateren	300	0	300
	Natuur en maatschappij	4.596	– 418	4.178
	Kroondomeinen	761	13	774
	Leningen	*19.755*	*0*	*19.755*
	Nationaal Groenfonds	19.755	0	19.755
	Opdrachten	*105.433*	*– 21.590*	*83.843*
	Natuur en biodiversiteit op land	68.100	– 11.638	56.462
	Natuur en biodiversiteit grote wateren	30.683	– 11.409	19.274
	Natuur en maatschappij	4.240	– 1.448	2.792
	Internationale samenwerking	2.410	2.905	5.315
	Bijdrage aan ZBO's/RWT's	*35.609*	*820*	*36.429*
	Staatsbosbeheer	35.609	820	36.429
	Bijdrage aan medeoverheden	*118.139*	*– 15.053*	*103.086*
	Caribisch Nederland	8.349	– 53	8.296
	Specifieke uitkeringen	109.790	– 15.000	94.790
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*2.414*	*0*	*2.414*
	Internationale samenwerking	2.414	0	2.414
22.2	**Visserij**	**85.439**	**– 27.748**	**57.691**
	Subsidies (regelingen)	*56.374*	*– 25.166*	*31.208*
	Duurzame visserij	53.675	– 25.278	28.397
	Europese fondsen visserij	2.699	112	2.811
	Opdrachten	*15.296*	*– 2.933*	*12.363*
	Duurzame visserij	15.296	– 2.933	12.363
	Bijdrage aan agentschappen	*13.769*	*351*	*14.120*
	Rijkswaterstaat	13.769	351	14.120
22.3	**Landelijk gebied**	**539.456**	**– 17.344**	**522.112**
	Subsidies (regelingen)	*14.346*	*– 8.497*	*5.849*
	Toekomst landelijk gebied	14.346	– 8.497	5.849
	Opdrachten	*22.885*	*– 9.810*	*13.075*
	Toekomst landelijk gebied	22.885	– 9.810	13.075
	Bijdrage aan agentschappen	*0*	*514*	*514*
	Overige agentschappen	0	514	514
	Bijdrage aan ZBO's/RWT's	*0*	*1.949*	*1.949*
	Diverse ZBO's	0	1.949	1.949
	Bijdrage aan medeoverheden	*502.225*	*– 1.500*	*500.725*
	Specifieke uitkeringen	502.225	– 1.500	500.725

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 22 Natuur, visserij en landelijk gebied (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
	Ontvangsten	**85.727**	**– 700**	**85.027**

Tabel 7 Uitsplitsing ontvangsten artikel 22 Natuur, visserij en landelijk gebied (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Ontvangsten**	**85.727**	**– 700**	**85.027**
22.1	**Natuur en biodiversiteit**	**71.204**	**0**	**71.204**
	Ontvangsten	*71.204*	*0*	*71.204*
	Landinrichtingsrente	18.197	0	18.197
	Overige ontvangsten natuur	53.007	0	53.007
22.2	**Visserij**	**12.956**	**– 700**	**12.256**
	Ontvangsten	*12.956*	*– 700*	*12.256*
	Internationale ontvangsten	7.296	0	7.296
	Overige ontvangsten visserij	3.960	0	3.960
	Onttrekking begrotingsreserve visserij	1.700	– 700	1.000
22.3	**Landelijk gebied**	**1.567**	**0**	**1.567**
	Ontvangsten	*1.567*	*0*	*1.567*
	Diverse ontvangsten	1.567	0	1.567

Toelichting

Veplichtingen

De meeste verplichtingenmutaties zijn gelijk aan de kasmutaties zoals hieronder toegelicht. Voor enkele mutaties geldt een afwijkend verplichtingenbudget, de grootste hiervan worden hieronder toegelicht:

– Er vindt herverdeling plaats van de middelen voor Sociaal-Economische Begeleiding (SEB). Er wordt een verplichtingenbudget van € 8,5 mln. naar latere jaren geschoven naast € 5,5 mln. aan kasuitgaven. Dit is nodig vanwege enkele wijzigingen in de organisatie en vormgeving van deze regeling. Eind 2026 zal er een subsidieregeling komen in plaats van individuele subsidiebeschikkingen. De eerste projecten onder de subsidieregeling zullen in 2027 beginnen.
– Er wordt € 7,0 mln. aan verplichtingenruimte (naast € 1,5 mln. aan kasuitgaven) overgeboekt naar artikel 23. Het betreft een bijdrage aan het meerjarige project Meetnetwerk Food Valley.

Uitgaven

22.1 Natuur en biodiversiteit

Subsidies

Natuur en biodiversiteit op land

Het subsidiebudget voor Natuur en biodiversiteit op land wordt verlaagd met € 18,0 mln. Het betreft de som van meerdere kleine mutaties waarvan de grootste drie hieronder worden toegelicht.

– Er wordt € 6,2 mln. investeringsmiddelen voor Agrarisch natuur-

beheer (ANB) overgeheveld naar het Provinciefonds ten behoeve van de provincies Drenthe, Limburg, Noord-Brabant, Utrecht en Zeeland in reactie op hun aanvraag voor de septembercirculaire.
– Er wordt € 3,8 mln. aan middelen voor de Natuurherstelverordening (NHV) doorgeschoven naar 2027. Verschillende benodigde onderzoeken door externe partijen waaronder de PBL evaluatie van het natuurplan, zijn vertraagd of kunnen pas later worden opgeleverd.
– Er wordt € 2,8 mln. aan ANB-middelen overgeheveld naar het Provinciefonds voor de uitvoering van het ANB door de provincies en BIJ12 conform de contourenbrief Agrarisch natuurbeheer (Kamerstuk 33576/402). Met deze middelen worden provincies in staat gesteld de stapsgewijze uitbreiding van Agrarisch natuurbeheer voor te bereiden.

Opdrachten

Natuur en biodiversiteit op land

Het opdrachtenbudget voor Natuur en biodiversiteit op land wordt verlaagd met € 11,6 mln. Dit is het resultaat van diverse verhogingen en verlagingen. De grootste mutaties worden hieronder toegelicht:

– Er wordt € 16,0 mln. overgeheveld naar het Provinciefonds zodat provincies de hogere kosten voor het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer kunnen opvangen. De kosten voor het natuurbeheer zijn sterk gestegen doordat de zogenaamde standaard kostprijzen (SKP's) voor goed en passend natuurbeheer eind 2025 verhoogd zijn. Provincies zijn geconfronteerd met een een tekort aan middelen. Natuurbeheer is een provinciale en dus decentrale verantwoordelijkheid, maar het Rijk is systeemverantwoordelijk.
– Er wordt € 16,0 mln. van 2027 naar 2026 geschoven voor een tweede tranche middelen voor de gestegen kosten van natuurbeheer.
– Er wordt € 15,0 mln. budget toegevoegd aan het opdrachtenbudget. Het betreft een technische correctie zodat een eerdere mutatie op de juiste plek op de begroting verantwoord wordt.
– Er wordt € 8,0 mln. overgeheveld naar het Provinciefonds voor bosrevitaliseringsmaatregelen. De vitaliteit van bossen in Nederland staat onder druk door droogte en verzuring. In het kader van de bossenstrategie werken Rijk en provincies samen aan het revitaliseren van bos.
– Er wordt € 7,9 mln. overgeheveld naar het Provinciefonds voor de intensivering van de aanpak van invasieve exoten. De maatregelen betreffen de aanpak van invasieve waterplanten (€ 6,5 mln.), intensief beheer van de grensstreek tegen nieuwe instroom van de wasbeer (€ 1,2 mln.) en een landelijke exotenapp en centrale database (€ 0,5 mln.). Deze maatregelen zijn op hoofdlijnen beschreven in het Interprovinciaal ambitiedocument invasieve uitheemse soorten dat onderdeel uitmaakt van het landelijk aanvalsplan invasieve exoten.
– Er wordt € 5,2 mln. overgeheveld naar het Provinciefonds voor natuurbrandpreventie en -mitigatie. LVVN heeft besloten de provincies financieel te ondersteunen, zodat zij samen met natuurbeheerders maatregelen kunnen nemen die bijdragen aan het voorkomen en beperken van natuurbranden.
– Er wordt € 3,2 mln. overgeheveld naar het Provinciefonds voor de uitvoering van de Landelijke Agenda Wolf. De middelen worden ingezet om een landelijk informatiepunt te onderhouden, een deskundigenteam op te richten en om initiatief ten behoeve van wolfwerende rasters mogelijk te maken.

Natuur en biodiversiteit grote wateren
Het opdrachtenbudget Natuur en biodiversiteit grote wateren wordt met € 11,4 mln. verlaagd. De grootste onderliggende mutatie betreft het doorschuiven van €10,0 mln. voor Natuurcompensatie Voordelta naar 2028. Uitblijven van een definitief besluit door de Europese Commissie over de natuurcompensatie maakt dat er in 2026 geen uitgaven gedaan zullen worden voor daaraan gekoppeld flankerend beleid.

Bijdragen aan medeoverheden
Specifieke uitkeringen
Het budget voor Specifieke uitkeringen wordt met € 15,0 mln. verlaagd. Het betreft een technische correctie zodat een eerdere mutatie op de juiste plek op de begroting verantwoord wordt.

22.2 Visserij
Subsidies
Duurzame visserij
Het subsidiebudget voor duurzame visserij wordt verlaagd met in totaal € 25,2 mln. De belangrijkste onderliggende mutatie betreft het doorschuiven van € 23,5 mln. voor een energie-efficiëntieregeling voor de visserij- en schelpdiersector naar latere jaren, hoofdzakelijk naar 2027. De regeling zal in Q3 2026 opengesteld worden maar een groot deel van de middelen zal niet meer in 2026 worden uitbetaald.

3.3 Artikel 23: Kennis en innovatie

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 23 Kennis en innovatie (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**437.676**	**20.111**	**457.787**
	Uitgaven	**411.571**	**– 12.208**	**399.363**
23.0	**Kennis en innovatie**	**411.571**	**– 12.208**	**399.363**
	Subsidies (regelingen)	*233.592*	*– 16.209*	*217.383*
	Beleidsondersteunend onderzoek (Wageningen Research)	60.895	4.642	65.537
	Missiegedreven kennis- en innovatiebeleid (Wageningen Research)	53.836	– 1.460	52.376
	Kennis- en innovatieketen	50.315	– 6.952	43.363
	Onderwijs en educatie	9.852	0	9.852
	Nationaal Groeifonds	58.694	– 12.439	46.255
	Opdrachten	*15.168*	*– 1.712*	*13.456*
	Kennis- en innovatieketen	4.117	– 1.978	2.139
	Programmering RIVM	11.051	266	11.317
	Bijdrage aan agentschappen	*25.523*	*578*	*26.101*
	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	25.523	578	26.101
	Bijdrage aan ZBO's/RWT's	*137.288*	*5.135*	*142.423*
	Wageningen Research	137.288	5.135	142.423
	Ontvangsten	**10.539**	**0**	**10.539**

Toelichting

Verplichtingen
Het verplichtingenbudget neemt toe met € 20,1 mln. Dit is de som van diverse ophogingen en verlagingen. De grootste mutaties worden hieronder toegelicht:

– Voor het Nationaal Groeifonds Project (NGF) Re-Ge-NL wordt € 17,6 mln. doorgeschoven naar latere jaren. Dit hangt samen met de dit jaar gepubliceerde subsidieregeling voor deelnemende boeren. Met name bij deelnemende bedrijven zijn er onzekerheden in de (planning van de) projectuitvoering en daarom worden subsidiebeschikkingen voor deze bedrijven door de RVO in kleinere porties uitgegeven.
– Er wordt € 16,0 mln. aan verplichtingenruimte toegevoegd in 2026 voor Experimenteerlocaties vanuit latere jaren. Het betreft een correctie van de mutatie die bij 1e suppletoire begroting is uitgevoerd. Hiermee wordt voldoende verplichtingenruimte in 2026 gecreëerd voor de 2e openstelling van de Nationale Regeling Experimenteerlocaties.
– De verplichtingenruimte voor Wettelijke Onderzoekstaken Wageningen Research (WR) wordt opgehoogd met € 13,0 mln. vanuit latere jaren. Er worden nieuwe wettelijke onderzoekstaken aangegaan vanaf 2027. Het huidige verplichtingenbudget is niet toereikend om de WR-beschikking 2027 voor wettelijke onderzoeksta-

ken aan te gaan.
– Vanaf artikel 22 wordt € 7,0 mln. verplichtingenruimte toegevoegd voor Meetnetwerk Food Valley.

Uitgaven
23.0 Kennis en innovatie

Subsidies
Kennis- en innovatieketen
Het subsidiebudget voor Kennis- en innovatieketen wordt met € 7,0 mln. verlaagd. Het betreft een som van diverse verhogingen en verlagingen. De grootste mutaties worden hieronder toegelicht:
– Er wordt er € 5,2 mln. toegevoegd vanuit robotiserings- en digitaliseringsbudgetten aan het RVO instrument Transitie Landbouw Digitalisering om zo extra projecten te kunnen bekostigen binnen de succesvolle tweede openstelling.
– Er wordt € 3,8 mln. naar latere jaren geschoven voor experimenteerlocaties. Hiermee wordt het kasritme gelijkgetrokken conform bevoorschottingsritme subsidieregeling experimenteerlocaties (SREL).
– Er wordt € 2,8 mln. voor meten en berekenen doorgeschoven naar 2027 en 2028. De meetnetwerken in Foodvalley gaan vertraagd van start. Middelen zijn eerst ingezet zijn voor andere projecten die betrekking hebben op regionale monitoring. Daarnaast is er vertraging in de uitvoering van onderzoeksprojecten Nationaal Kennisprogramma Stikstof (NKS) als gevolg van onvoldoende onderzoekscapaciteit.

Nationaal Groeifonds
Het subsidiebudget voor Nationaal Groeifonds wordt verlaagd met € 12,4 mln. De belangrijkste onderliggende mutatie betreft het doorschuiven van € 13,0 mln. voor Holomicrobioom naar 2030 en 2031. Het project is later van start gegaan en loopt daarom door in 2031, de middelen worden nu anders verdeeld over de projectjaren.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's
Wageningen Research
De bijdrage aan Wageningen Research wordt verhoogd met € 5,1 mln. Het betreft hoofdzakelijk de toevoeging van € 4,8 mln. aan loon- en prijsbijstellingsmiddelen voor 2026.

3.4 Artikel 24: Uitvoering en toezicht

Tabel 9 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 24 Uitvoering en toezicht (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**724.347**	**5.110**	**729.457**
	Uitgaven	**724.347**	**5.110**	**729.457**
24.0	**Uitvoering en toezicht**	**724.347**	**5.110**	**729.457**
	Bijdrage aan agentschappen	*724.347*	*5.110*	*729.457*
	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	367.981	10.110	378.091
	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	334.650	– 5.000	329.650
	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland t.b.v. attachénetwerk	21.716	0	21.716

Tabel 9 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 24 Uitvoering en toezicht (bedragen x € 1.000)			
	Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Ontvangsten	**56.124**	**0**	**56.124**

Toelichting

Verplichtingen
De mutaties voor het verplichtingenbudget zijn gelijk aan de uitgavenmutaties die hieronder worden toegelicht.

Uitgaven
24.0 Uitvoering en toezicht
Bijdrage aan agentschappen
Nederlandse Voedsel-en Warenautoriteit (NVWA)
De bijdrage aan de NVWA wordt verhoogd met € 10,1 mln. Het betreft hoofdzakelijk € 8,1 mln. aan loon- en prijsbijstellingsmiddelen voor 2026

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
De bijdrage aan RVO wordt verlaagd met € 5,0 mln. Het betreft uitvoeringskosten voor het 8e actieprogramma Nitraatrichtlijn die worden doorgeschoven naar 2027.

4 Niet-beleidsartikelen

4.1 Artikel 50: Apparaat Kerndepartement

Tabel 10 Artikel 50 Apparaatsuitgaven Kerndepartement (bedragen x € 1.000)

Art.		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**280.299**	**– 9.432**	**270.867**
	Uitgaven	**280.299**	**– 9.432**	**270.867**
50.0	**Apparaat**	**280.299**	**– 9.432**	**270.867**
	Personele uitgaven	*224.709*	*– 8.677*	*216.032*
	Eigen personeel	210.855	– 10.607	200.248
	Externe inhuur	11.405	1.930	13.335
	Overige personele uitgaven	2.449	0	2.449
	Materiële uitgaven	*55.590*	*– 755*	*54.835*
	Bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)	6.755	0	6.755
	DICTU	24.947	0	24.947
	Overige materiële uitgaven	23.888	– 755	23.133
	Ontvangsten	**7.526**	**0**	**7.526**

Toelichting
Verplichtingen
De mutaties voor het verplichtingenbudget zijn gelijk aan de uitgavenmutaties die hieronder worden toegelicht.

Uitgaven
50.0 Apparaat
Personele uitgaven
Eigen personeel
Het budget voor eigen personeel neemt af met € 10,0 mln. Er is besloten om het programma Fusion Cloud stop te zetten. Dit leidt tot kosten voor de afkoop van licenties en voor ureninzet om het lopende project af te wikkelen en te heroriënteren op een nieuw systeem. De verwachting is dat deze kosten in 2027 gaan vallen, het hiervoor gereserveerde bedrag wordt daarom doorgeschoven naar 2027.

4.2 Artikel 51: Nog onverdeeld

Tabel 11 Artikel 51 Nog onverdeeld (bedragen x € 1.000)

		Stand eerste suppletoire begroting (incl. amendementen en NvW) (1)	Mutaties suppletoire begroting september (2)	Stand suppletoire begroting september (3) = (1) + (2)
Art.	**Verplichtingen**	**63.996**	**– 59.329**	**4.667**
	Uitgaven	**63.996**	**– 59.329**	**4.667**
51.0	**Nog onverdeeld**	**63.996**	**– 59.329**	**4.667**
	Nog onverdeeld	*63.996*	*– 59.329*	*4.667*
	Prijsbijstelling	20.681	– 20.681	0
	Loonbijstelling	19.748	– 19.748	0
	Nog te verdelen	23.567	– 18.900	4.667
	Ontvangsten	**0**	**0**	**0**

Toelichting

Artikel 51 is een technisch artikel dat vooral wordt gebruikt om loon- en prijsbijstelling door te verdelen. Dit wordt deels ingezet om budgetten op de LVVN-begroting in 2027 te indexeren (circa € 20 mln.). Daarnaast wordt een deel van de loon- en prijsbijstelling omgebogen ter dekking van onderwerpen zoals een waarschuwingssysteem voor natuurbranden en natuur in Caribisch Nederland. Tot slot wordt loon- en prijsbijstelling omgebogen ter dekking van het apparaatsbudget in 2031 (€ 27 mln.)

5 Agentschappen

5.1 Agentschap Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

De mutaties bij het agentschap Nederlands Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) zijn kleiner dan 5% van de oorspronkelijk vastgestelde begroting en de cumulatieve mutaties zijn kleiner dan € 20 miljoen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting. Daarom is conform Rijksbegrotingsvoorschriften geen exploitatie- en kasstroomoverzicht opgenomen.

6 Begrotingsfonds

6.1 Diergezondheidsfonds

De mutaties bij het Diergezondheidsfonds zijn technisch van aard en van zo geringe omvang dat deze conform Rijksbegrotingsvoorschriften niet hoeven te worden toegelicht.